

Hospodářská krize ovlivnila situaci českých domácností

Od roku 2005 vzrostla vybavenost českých domácností předměty dlouhodobé spotřeby. Mezi roky 2010 a 2011 se však některé z nich musely omezit.

Výše příjmů jednotlivých domácností ovlivňuje mimo jiné jejich materiální podmínky. Ty lze například měřit prostřednictvím indikátoru materiální deprivace, jehož metodiku pro výběrové šetření EU-SILC (v ČR pod názvem Životní podmínky) určil Eurostat.

Kdo je deprivovaný?

Tento evropský ukazatel tvoří celkem devět proměnných. Zjišťuje se, zda domácnost vlastní barevnou televizi, telefon, pračku či auto. Dále se sleduje, jestli si může domácnost dovolit týdenní dovolenou mimo domov pro všechny členy domácnosti, dostatečně vytápět byt, jíst maso či jeho vegetariánské náhražky každý druhý den nebo zaplatit neočekávaný výdaj v konkrétní výši. V centru zájmu stojí také to, zda má domácnost potíže se zaplacením nájmu, různých plateb a splátek půjček na bydlení či

Průměrný čistý peněžní příjem na osobu a rok se mezi lety 2005 a 2011 zvýšil z necelých 104 tis. Kč na 144,6 tis. Kč.

ostatních úvěrů. Domácnost je pak považována za materiálně deprivovanou, jestliže jí chybí alespoň čtyři z těchto vyjmenovaných položek.

Odlišnosti ve vývoji

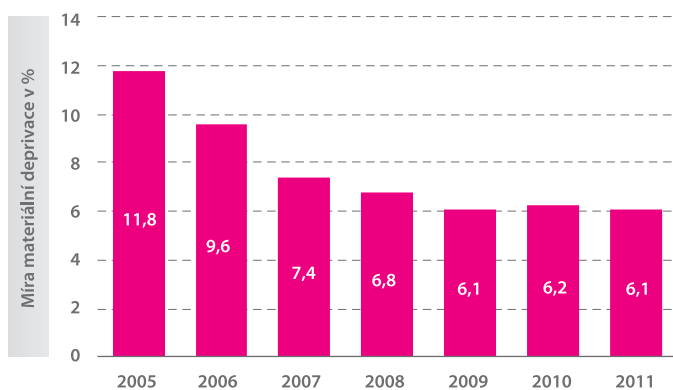
Celkový soubor českých domácností můžeme rozdělit podle výše jejich ročního čistého peněžního příjmu na domácnosti s příjmem nižším a alespoň rovným průměrnému příjmu. Díky tomu tak lze odhalit několik zajímavých odlišností ve vývoji materiální situace domácností, a to právě v závislosti na jejich příjmu.

Průměrný čistý peněžní příjem na osobu a rok (počítaný z celkového příjmu domácností) se mezi lety 2005 a 2011 zvýšil z necelých 104 tis. Kč na 144,6 tis. Kč. Vývoj tohoto hlavního národního ukazatele mezi uvedenými roky je znázorněn na grafu 2 spolu s výší neočekávaného výdaje, což je jedna

z položek indikátoru materiální deprivace. Hodnota tohoto výdaje se každoročně mění v závislosti na vývoji míry ohrožení příjmovou chudobou. Konkrétně se jeho výše stanovuje jako jedna dvanáctina hranice chudoby z období před dvěma lety, tj. například pro rok 2011 je výše neočekávaného výdaje vypočtena z hranice chudoby roku 2009.

Podíl domácností s nižšími než průměrnými příjmy se v České republice pohybuje po celé období okolo 60 % (abs. mezi 2,4 a 2,5 milionu domácností). Materiální deprivace této četnější skupiny domácností se mezi lety 2005 a 2011 o polovinu snížila. V roce 2005 chybělo čtyři a více vyjmenovaných položek ve 20,7 % domác-

Graf 1 | Vývoj míry materiální deprivace v ČR (2005–2011)

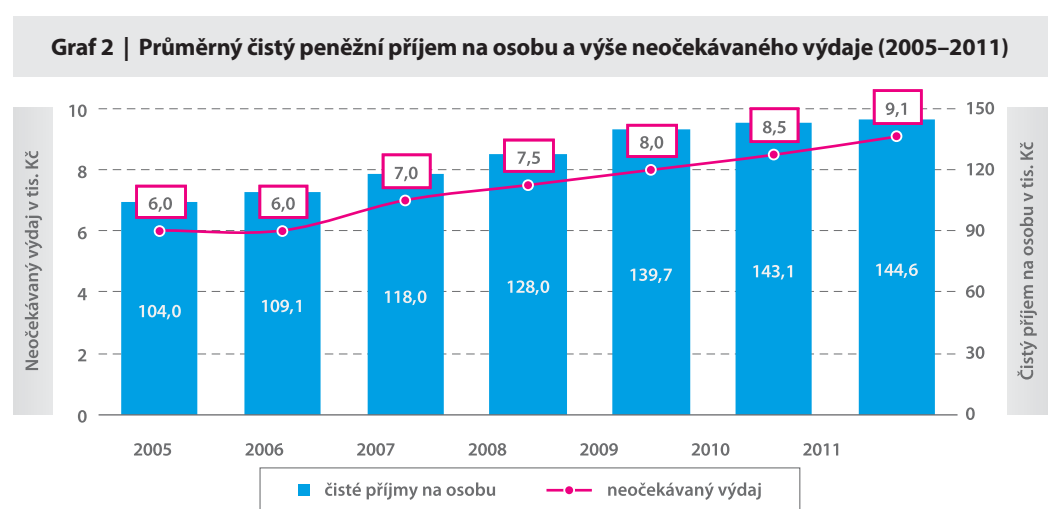
Zdroj: ČSÚ

ností, v roce 2011 to bylo 10,4 % těchto domácností. Nejčastěji si pak společně hospodaříci a bydlící osoby nemohly dovolit ze svých finančních prostředků zaplatit neočekávaný výdaj a týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti, a to z více než 50 %. Deprivace domácností se u těchto položek snižovala až do roku 2010.

Méně dovolených

V roce 2011 se však dopady hospodářské krize projeví na situaci českých domácností výrazněji, a proto vzrostl podíl domácností, které si neočekávaný výdaj či dovolenou nemohly dovolit. Oproti tomu se však stále zvyšuje zastoupení domácností, jež vlastní automobil, telefon a barevnou televizi a nemají potíže s placením svých závazků.

Domácností s alespoň průměrnými příjmy pak v České republice žije přes 1,7 mil. (v roce 2011). Míra jejich materiální deprivace se snížila z 3,1 % v roce 2005 na 2,5 % v roce 2011. Domácností, které z finančních důvodů nevladly auto nebo nemohly dostatečně vytápět byt, ubylo. Zároveň v této skupině nejnajdeme po celé období téměř žádnou domácnost, která by nevladla televizi, pračku nebo telefon. Zhoršení materiálních podmínek se však u těchto domácností projevilo u dovolené (zejména od roku 2008). Zastoupení domácností, které si nemohly dovolit týdenní dovolenou mimo domov pro všechny její členy, se totiž od roku 2005 o více než

Zdroj: ČSÚ

6,5 procentních bodů zvýšilo až na současných 27 %.

Srovnáme-li domácnosti s podprůměrnými a alespoň průměrnými příjmy, můžeme vypočítat několik odlišností, zejména u položek dovolené, neočekávaného výdaje, masa či jeho vegetarián-

ských náhražek a zaplacení neočekávaného výdaje dvakrát více než domácnosti s příjmem pod hranicí průměru. Nejvíce se rozdíl mezi domácnostmi snížil u možnosti zaplatit týdenní dovolenou, konkrétně z 2,7násobku na 1,9násobek ve prospěch příjmově nadprůměr-

příjmy, zatímco v roce 2005 to byla pouze pětina. Tento zdánlivý paradox by mohl být důsledkem subjektivního vnímání otázky jednotlivými domácnostmi. Neznamená to totiž, že pro domácnosti s nadprůměrnými příjmy není z finančních důvodů možné uskutečnit alespoň nějakou dovolenou, nemohou si však dovolit standard, na který byly zvyklé.

Ve všech dalších položkách materiální deprivace jsou znevýhodněny domácnosti nedosahující průměrných příjmů. Výjimku tvoří potíže se splácením půjček na bydlení, které častěji zaznamenaly domácnosti s alespoň průměrnými příjmy. Důvod je zřejmý, domácnosti s vyššími příjmy totiž častěji bydlí v bytech/domech v osobním vlastnictví, a proto si více zřizují hypotéky a další půjčky na bydlení.

Vybavenost českých domácností předměty dlouhodobé spotřeby a možnost dovolit si zaplatit konkrétní výdaje se od roku 2005 zvýšila. Lze tedy konstatovat, že se materiální podmínky všech domácností bez ohledu na jejich příjem zlepšily i přes přechodné zhoršení situace posledních let.

V roce 2011 žilo v České republice s alespoň průměrnými příjmy 1,7 mil. domácností.

ských náhražek a ve vlastnictví automobilu.

Nejvýrazněji se sledované domácnosti liší ve vlastnictví auta. Domácnosti s alespoň průměrnými příjmy ho v současnosti vlastní 4,6krát častěji než domácnosti s nižšími příjmy, přitom v roce 2005 to bylo čtyřikrát. Domácnosti s vyššími příjmy si dále mohly po celé období dovolit maso či jeho vegetariánské náhražky zhruba

ných domácností.

Zatímco si domácnosti s nižším příjmem mohly dovolit týdenní dovolenou čím dál častěji, domácnostem s vyššími příjmy se v tomto ohledu podmínky spíše zhoršily. Od roku 2008 se podíl takto deprivovaných domácností zvýšil a maxima dosáhl v posledním roce šetření. V roce 2011 si tak nemohlo dopřát dovolenou přes 27 % domácností s vyššími

Analýza položek materiální deprivace, domácnosti s nad/podprůměrnými příjmy v roce 2011 (v %)

	2005		2011		Index změny	
	pod*	rovno/nad*	pod*	rovno/nad*	pod*	rovno/nad*
Auto	24,4	6,0	16,9	3,7	69,3	61,7
Dovolená	55,8	20,7	52,7	27,3	94,4	131,9
Neočekávaný výdaj	56,3	25,3	52,9	26,3	94,0	104,0
Maso	26,3	7,8	15,5	5,7	58,9	73,1

Zdroj: ČSÚ

*výše příjmů vzhledem k průměru

Eliška Zykmondová
oddělení sociálních šetření